

Morele leermeesters

Gedurende zijn drukke leven als keizer van het Romeinse rijk (van 161 tot 180 na Christus) nam Marcus Aurelius vrijwel dagelijks de tijd om zich terug te trekken op een stille plek en op te schrijven welke belangrijke inzichten hij vast wilde houden. Zijn 'Persoonlijke Notities' vormen nog steeds een inspiratiebron voor mensen die zich staande proberen te houden in een leven vol tegenstellingen en verwickelingen. Het boek opent met de volgende aantekeningen:

[1] Van mijn grootvader: hoffelijkheid en een gelijkmatig humeur.

[3] Van mijn moeder: vroomheid en vrijgevigheid ... een sobere levenswijze ...

[5] Van mijn verzorger: ... inspanningen verdragen, weinig eisen stellen, zelf de handen uit de mouwen steken, je niet met andermans zaken bemoeien, niet naar verdachtmakingen luisteren.

[6] Van Diognetus, mijn teken- en schilderleraar: je niet druk maken over onbenullige dingen, niet geloven in praatjes van wonderdoeners ... dat filosofie een deel van mijn leven is geworden ... dat ik beslist een hard bed met een dierenvel wilde hebben en wat er verder zoal bij de Griekse opvoeding hoort.

[7] Van Rusticus mijn filosofieleraar: dat ik heb begrepen dat het karakter correctie en zorg nodig heeft ... dat ik de Colleges van Epictetus heb leren kennen, waarvan hij mij zijn eigen exemplaar leende.

[8] Van Apollinius: ... altijd eender zijn, bij hevige pijn, bij het verlies van een kind, bij langdurige ziekte; en dat ik, aan een levend voorbeeld, zo duidelijk heb gezien dat iemand tegelijk zeer gedreven en ontspannen kan zijn; niet ongeduldig zijn als je iets uitlegt ...

[12] Van Alexander de Platonicus: zelden en niet zonder dwingende redenen tegen iemand te zeggen of hem te schrijven: 'ik heb geen tijd', en je niet op zo'n manier, door je te beroepen op 'overweldigende drukte', voortdurend af te maken van je verplichtingen tegenover je medemensen.

Marcus Aurelius begint dus met een opsomming van wat hij heeft geleerd van de mensen met wie hij samen leefde en werkte. Deze oefening is er op gericht eenzelfde inventarisatie te maken voor jezelf.

Stappen

Individueel (neem de tijd, op een rustige plek):

1. Ga na wie hebben bijgedragen aan jouw geestelijke vorming en wat elk van hen je heeft geleerd.
2. Richt je op de mensen met wie je daadwerkelijk bent opgetrokken (familieleden, vrienden, docenten, collega's, leidinggevenden), of die een aanwijsbare invloed op je hebben gehad (schrijvers, politici, topsporters ...).
3. Concentreer je op de positieve lessen, niet op de negatieve voorbeelden.
4. Neem rustig de tijd; laat beelden bij je opkomen van typerende handelingen of uitspraken die je bij zijn gebleven rond de les die je van hem of haar leerde.
5. Beschrijf de persoon, de les en een kenmerkende situatie waarin je deze les leerde.

In de groep:

1. Ieder noemt de naam en de rol van één leermeester, geeft een bondige omschrijving van de levensles die deze heeft gegeven en schetst een typerende situatie, handeling of uitspraak die de les onderstreept.
2. De anderen stellen vragen om scherp te krijgen wat precies de les is:
  - a. gaat het om een 'waarheid', een inzicht in hoe het leven is?
  - b. gaat het om een morele leidraad, een levensregel, een 'handorakel'?
  - c. gaat het om een concreet voorbeeld, om het voordoen ('kijk, zo doe je dat'), dat je wilt navolgen?
  - d. wat is het inzicht gevende van deze les? Waarom is nou juist deze formulering, dit voorbeeld raak, of dierbaar?
3. Afhankelijk van de tijd kan dit herhaald worden met een volgende leermeester.
4. Bespreek tenslotte met elkaar wat de waarde is van deze oefening.

Literatuur: Marcus Aurelius, *Persoonlijke Notities*. Ambo, Baarn, 1994. Pico della Mirandola: *Rede over de menselijke waardigheid* [1487]. Groningen, Historische Uitgeverij 2008. Baltasar Gracian, *Handorakel en de kunst van de voorzichtigheid*. Querido, Amsterdam 1994.